DISPONIBELT

Nr 1 2026

DIS BERGSLAGEN

Medlemsblad för DIS-Bergslagen
Regionförening till DIS (Datorhjälp I Släktforskningen)
Verksamhetsområde Bergslagen/Mälardalen

Finnklint *(Centaurea phrygia)*. Den är mycket ovanlig och förekommer bara på något fåtal lokaler i Sverige. Den påminner om rödklint men är större och har bredare blad.

I vårt område växer den t ex i Sporrberg i Norrbärke finnmark.

Finnklinten lär ha fått sitt namn efter de finnar som under 1600- och 1700-talen kom invandrande till våra stora skogsbygder. Frön låg gömda med det utsäde som de hade med sig från Finland och spreds på så vis i våra marker.

Bild och text:Wikipedia

Internet: www.dis-bergslagen.se
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se
Plusgiro: 1175499-1

Postadress:
Dis-Bergslagen, c/o Mårten Ebers
Näsvägen 4 L, 780 67 Sälen

Styrelse

Mårten Ebers, ordförande
E-post: ordforande@dis-bergslagen.se

Bengt Salander, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Peter Falck, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Jan Wallin, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Christer Majtorp, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Lars-Göran Nilsson, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Vakant, ledamot
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Kent Andersson, suppleant
E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Ewa Hallberg, sekreterare och suppleant E-post: styrelsen@dis-bergslagen.se

Stig Berlin, kassör och suppleant
E-post: kassor@dis-bergslagen.se

Disbytombud

Örebro: Kerstin Malm
E-post: kegubi60@gmail.com

Västerås: Peter Falck
E-post: disbyt@hamre.se

Alla Disbytombud
Se DIS hemsida www.dis.se

Kartansvarig

Christer Majtorp
E-post: christer@majtorp.se

Utbildningsamordnare

Ewa Hallberg
E-post: utbildningssamordnare@dis-bergslagen.se

DNA-ansvarig

Åke Sjödin
E-post: aksj@mac.com

Supportfaddrar i Dis-Bergslagen

Disgen för PC:
Jan Wallin
Tfn: 019-183830. E-post: jan.wallin.orebro@telia.com
Kent Andersson
E-post: kent.andersson.eskilstuna@telia.com

Disgen för MAC:
Sven Olby
Tfn: 076-1091184 . E-post: sven.olby@gmail.com

Alla faddrar
Se DIS hemsida www.dis.se

Ortsombud

Västerås: Lars-Göran Nilsson

Örebro: Jan Wallin

Värmland: vakant

Södermanland: Kent Andersson

Ludvika: Kerstin Lindén
E-post: topgun.kerstin@gmail.com

Övriga Dalarna: Mårten Ebers

Redaktör för Disponibelt

Vakant

Redaktörer för hemsidan

Kent Andersson, Bengt Salander
E-post: redaktor@dis-bergslagen.se

Webbmaster

Peter Falck
E-post: webmaster@dis-bergslagen.se

Revisorer

Åke Sjödin

Björn Ulvemark

Ordförandens spalt

av Mårten Ebers

Hej alla DIS:are i Bergslagen

Jag börjar med att repetera det som ni medlemmar fick i vårt nyhetsbrev i oktober!

Det har varit tyst från oss i styrelsen under en längre tid. Det har berott på att flera viktiga styrelseposter intagits av nya styrelse-medlemmar och inlärning av de personerna på de olika posterna har tagit lite tid.

Nu under hösten fortsätter vårt Café Pratbubblan och vår Medlemsträff i Västerås.

Just nu har vi startat ett samarbete med DIS-Öst som har en stor verksamhet med utbildningar och föreläsningar via ZOOM. Det här samarbetet gör att DU som DIS-Bergslagenmedlem har samma förmåner på kurs- och föreläsningsutbud som alla DIS-Öst medlemmar.

Du kan se kursutbud mm. på www.dis-ost.se

Du kommer från och med nu att få mejl om vad som händer hos dem, såsom kursstarter och liknande.

Jag vill tacka för förtroende att ytterligare ett år verka som ordförande i DIS-Bergslagen.

Jag vill också välkomna nya namn in i styrelsearbetet, Ewa Hallberg som bor i Örebro och Stig Berlin som bor i Eskilstuna. Jag ser fram emot att arbeta med er i att utveckla DIS närvaro i vår region. Ewa och Stig presenterar sig mer lite längre in i er läsning av den här tidningen.

Två nya personer i styrelsen betyder ju också att några valt att avsluta sin styrelseuppdrag. Christina Norberg, som varit redaktör för Disponibelt och sekreterare i styrelsen lämnar. Även Håkan Johansson, som varit en lång och trogen styrelseledamot väljer att lämna sitt uppdrag. Jag vill tacka Christina och Håkan för det fina arbetet ni lagt ner i styrelsen under åren som varit. Ni kommer att vara saknade, men förändring är en naturlig del av vårt liv.

Vi i DIS-Bergslagens styrelse behöver fler medlemmar som vill engagera sig i föreningen. Vi behöver fler lokala representanter inom flera områden t ex lokala ortsombud, utbildare och arrangörer i Borlänge, Falun, Mora, hela Värmland och Närke. Men även en del orter i Västmanland saknar lokala DIS-representanter.

Avslutningsvis vill jag önska er lycka till med er släktforskning och tvekan inte att kontakta oss i styrelsen med era frågor. Vi ses på digitala träffar såsom våra Pratbubblor eller de föredrag som DIS olika regionföreningar arrangerar.

Mårten Ebers

Ordförande i DIS-Bergslagen

Grisbegravningen i Galtåsen

Text: Britt-Louise Hoberg

I den gamla bruksmiljön hyrde bruket ut bostäder till sina anställda och försåg dem med husrum, sanitära lösningar och grundskola för barnen. De anställda vid bruket fick dock införskaffa sin föda själva. Därför hade många arbetarfamiljer en hushållsgris och några höns.

De flesta bruksarbetare bodde på Bruket, den sida av Letälven, där arbetarbostäderna fanns. Men det bodde också bruksarbetare på andra sidan Letälven, i både Jannelund och Kanada. Ibland kunde det bli knytnävsslag mellan brukspojkarna och grabbarna från andra sidan älven. Mest osämja blev det dock när de fick var sitt fotbollslag. Fotbollslagen från Kanada, Jannelund och Bruket var jämbördiga och inte förrän det från lagen valdes ut de bästa fotbollsspelarna till gemensamma Degerfors fotbollslag, blev det fred mellan Kanada, Jannelund och Bruket.

På Bruket fortsatta man att hålla ihop. Det hade ingen betydelse om man bodde i Galtåsen, Lilla Världen, Nordsocken, Liabacken eller på Berget. Arbetarfamiljerna var ense om att Brukssidan var speciell att bo på. Kvinnorna skvallrade med varandra, männen spelade kort och söp ihop. Man delade livets fröjder och sorger.

Brukssidan blev dock så småningom självförsörjande med utbud av varor genom konsumbutik, besök varje vecka av fiskbilen, varubussar samt drickes utkörare.

Teckning av Evert Nyberg

Att bruksanställda delades sina sorger bekräftas av att i slutet av 1800-talet hade på våren hyttarbetaren Häll skaffat sig en gris, som skulle slaktas till hösten. Häll, Dufva och Hörnström bodde alla i Galtåsen på Brukssidan av älven. Dessa tre gick alltid ihop när det var något festligt, men även vid sorg.

Det var en lördagskväll, efter arbetets slut, i slutet av maj månad år 1899, de tre männen samlades för att ta sin sedvanliga lördagssup, Nu var det inte en vanlig lördagskväll, utan en sorgens afton.

Hälls hushållsgris, som skulle slaktas till hösten, hade dött och nu skulle den begravas. Man borde vara fyra män för att bära och begrava grisen. Då kom Yngve Flodberg påpassligt förbi. Han hade jämt fyllt 7 år och var allmänt känd under namnet ”Lurik”. Han ansågs räcka till för att ta tag i och bära grisens fjärde fot.

På grund av de övriga männens onykterhet så blev färden litet vinglig och följet tappade grisen ett par gånger. Men till sist kom sällskapet fram till begravningsplatsen. Männen hade grävt en grop för begravningen av grisen på Galtåsen, i skogen bakom utedass och vedskjul med tillhörande svinstia.

Då kom fru Häll springande och snyftande. Hon hade med sig Bibeln och en vit näsduk. Hon sa till maken Häll: Du glömde det viktigaste och skall det vara en begravning utan att du har en vit näsduk och Bibeln med dig.

Häll berättade då att han hört sig för med prästen men denne hade sagt att han inte ställde upp på sådant spektakel, som att begrava Hälls gris. Och det var ingen idé heller att Häll kom med sin gris till kyrkogården, för att begrava grisen i vigd jord. Men fru Häll, i all bedrövelse över grisens död, svarade rappt: Att prästen inte ville befatta sig med vår gris, berodde på att grisen var en sugga. Nej, men du kan räkna med Häll, att alla avlidna mansgrisar läser prästen upp i kyrkan och begraver dem i vigd jord.

När grisen väl kommit ned i jorden tog alla av sig sina hattar och Dufva sa: Som en gris har du levt och som en gris har du dött. Finns det en grishimmel skall du åter vara uppstånden.

Sedan gav Dufva och Hörnström löftet till Häll att de skulle dela med sig av sina grisar efter grisslakten till hösten. Den så hårt drabbad Häll med familj skulle gottgöras.

Yngve ”Lurik” Flodberg, pojken som hjälpte till att bära grisen, var en känd historieberättare i Degerfors och berättade gärna denna episod, men han var också fotbollsspelare och fotbollsdomare.

Det berättas att han vid ett tillfälle, då han var lagledare och Degerfors fotbollslag spelade en bortamatch mot Kristinehamn, sparkade bollen till en straff för Kristinehamn. Matchen var nästan slut och det stod oavgjort mellan Degerfors och Kristinehamn. Lagledaren Lurik stod vid sidan om Degerfors målvakts planhalva.

När Kristinehamnslaget fick till ett anfall och Degerforsmålvakten sprang ut framför målet för att ta bollen, då sprang Lurik in på plan och sparkade till bollen långt ut bland publiken.

Här skulle domaren ha dömt till ett mål för Kristinehamn, men han dömde till straff för Kristinehamn och matchen förblev oavgjord. Många skrönor går också om fotbollsspelaren och domaren ”Lurik” Flodberg, bland annat att han skulle ha varit domare redan vid fyllda 17 år.

”Lurik” var en känd fotbollsprofil i Degerfors. Han var född 1892 och avled 1977.

Degerfors IF

Den äldsta kända bilden av Degerfors IF i fotbollsmundering. Den här årgången är från 1910-talet och laget hade klarat en semifinalplats i DM.

Bakre raden: 1.K. Malmberg, 2.Harald Frisk, 3.Yngve ”Lurík”Flodberg, 4.August Hedin, 5.Gustav "Gjutar-Lasse" Larsson, 6.Erik Larsson, 7.Gunnar Hallgren, 8.Karl Södergren, 9.Domaren Julius Eriksson, Karlstad, 10.Fritz Bergström, 11.Nils Nordenvall.
Främre raden: 1.Gunnar Karlsson, 2.Herbert ”Blixt” Pettersson, 3.Gustav Mogren.

Fotograf okänd. Bild från Degerfors hembygdsförening

Dispos—den hemliga genvägen

Text: Sven Lagerström

Vi släktforskare ser nog lite olika på att bläddra i kyrkböcker. Det som är en njutning för några är ett nödvändigt ont för andra, med allt däremellan. Men som de flesta andra kan du nog åtminstone ibland tycka att bläddrandet känns väldigt tidsö-dande.

Då kan du dra nytta av DIS' verktyg DISPOS, som redan har gjort det mesta av bläddrandet åt dig, så att du kan komma direkt till rätt bild hos Riksarkivet eller ArkivDigital, eller kanske Ancestry om du föredrar det.

Dispos är framför allt en genväg till kyrkböckerna; sen finns det lite annat man kan få ut av det också. Hemligt är det absolut inte, men det är många som inte känner till det, fast det är ett verktyg som har funnits i bortåt 15 år för DIS' medlemmar. För drygt ett år sedan kom en ny version, som gör det lite smidigare och roligare att använda.

Vad får man?
När du söker i Dispos, på ett av flera sätt, får du svaret i form av en liten tabell med förslag. Så här ser det ut om du sökt efter födda i Degeberga 20 november 1762:

Dispos har alltså letat fram rätt bok och beräknat vilken sida uppgiften bör finnas på. Välj din bildleverantör med ett klick på någon av ikonerna till höger, så kommer du direkt till deras avfotograferade bokuppslag!

I knappraden till vänster kan man snabbt växla till någon annan typ av händelse för samma tid, till exempel husförhörslängden där man kan söka den nyföddas familj.

Hur gör man?
Om du använder **Disgen** som ditt släktforskningsprogram så har du en direktlänk till Dispos i form av en liten knapp i vänstra kanten av skärmen:

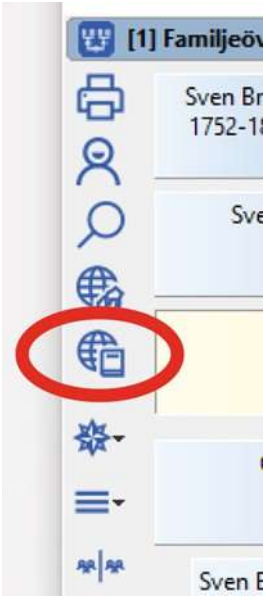

Klicka på den så visas ett litet formulär, där en del uppgifter redan är ifyllda. Där får du välja vilken typ av händelse du vill söka – född, gift, död osv.

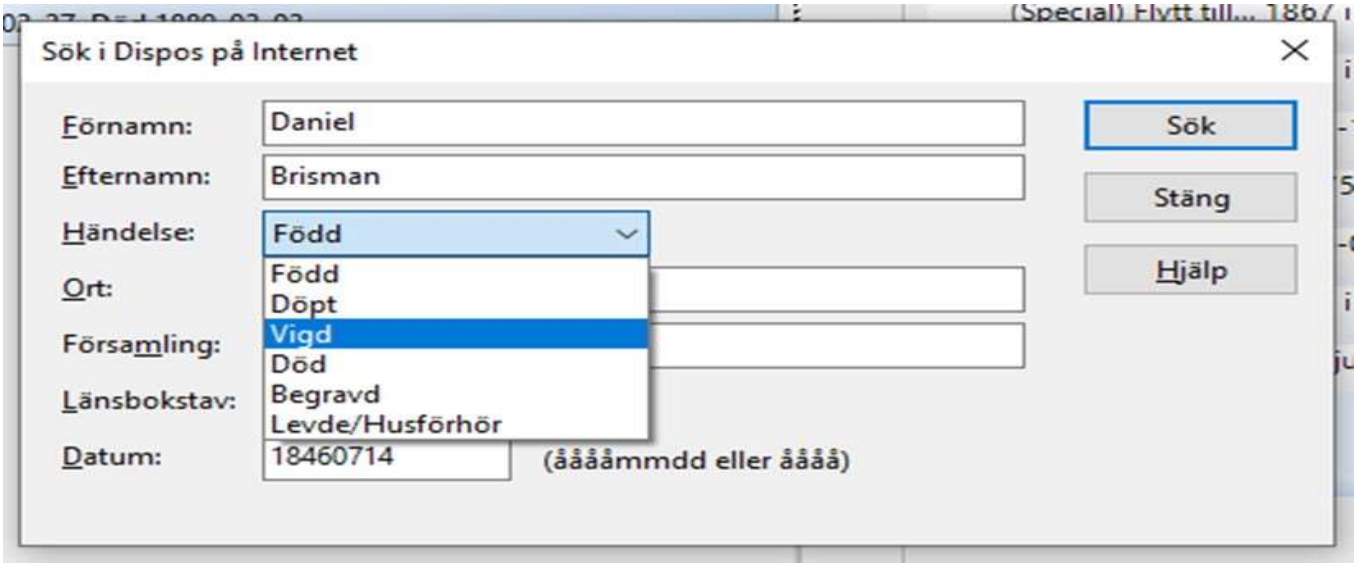

När du sedan klickar på <Sök> öppnas Dispos i din webbläsare och leder dig till en resultattabell enligt ovan.

Om du letar i **Disbyt** finns en motsvarande knapp, fast här ser den ut som en liten uppslagen bok. Den finns oftast i flera upplagor alldeles till höger om uppgifterna:

Här behövs inget extra formulär, för när du klickar på en boksymbol har du redan bestämt vilken uppgift du är ute efter.

Du kan också använda Dispos som ett helt **fristående** verktyg (dispos.dis.se), där du fyller i ett sökformulär:

Du behöver bara fylla i en församling och en tidpunkt, som kan vara ett datum, ett årtal eller en period mellan två årtal. Du kan också fylla i ett ortnamn eller gårdsnamn, om du vill söka i en husförhörslängd.

Hur går det till?

Dispos är inte ett fönster till Disbyt, så man ska inte vänta sig att komma rakt på bidragsgivarens referens om man söker från Disbyt. I stället gör Dispos en egen beräkning av var den sökta uppgiften *borde* finnas, utifrån församling, tidpunkt och typ av händelse.

Dispos bygger på flera olika datamaterial. När det gäller födda, vigda och döda har Riksarkivet ofta gjort en indexering år för år, som Dispos kan dra nytta av och interpolera utifrån. För husförhörslängderna finns i stället en omfattande indexering som ett par hundra DIS-medlemmar gjorde i samarbete med Genline för många år sedan. Men tyvärr måste arbetet avbrytas när Genline blev uppköpt av Ancestry, så index är inte helt komplett. En tredje källa är förstås Disbyt, men Dispos har för närvarande ingen direkt förbindelse med Disbyt-databasen utan använder en bearbetning (som börjar ha några år på nacken).

Hur bra är Dispos?

Oftast kommer man mycket snabbare fram med Dispos än när man gör hela bläddrandet själv. Dispos klarar för det mesta även komplicerade kyrkböcker, som t.ex. när en längd är uppdelad på flera ställen i boken.

Dispos lyckas inte alltid peka exakt rätt, men normalt ska man inte behöva bläddra mer än två uppslag. Det finns dock en hel del brister i databasen, så ibland får man inget användbart svar över huvud taget. Då är det bra om man felanmäler det, för det mesta går att rätta till eller komplettera.

Var det inte mer?

Jodå, det finns mer, men det spar vi till nästa nummer av Disponibelt!

Sven Lagerström
Disposutvecklare

Jaktskröna från Eda

Det hade varit jaktstämma i början av 1950-talet i ett av de mindre jaktlagen i Eda. Medlemmarna själva kallade jaktlaget för ”Bomligan”. Detta jaktlag var unikt, man sköt nästan aldrig någon älg. Efter två dagar hade jägarna tröttnat. Det var för kallt, för blött eller för varmt. Det var alltid höstvädrets fel.

Ordförande, tillika jaktledaren ”Salut” (han kallades så för att han skötte ordförandeskapet mycket disciplinerat och ordergivande) hade som vanligt sett mest inom jaktreviret. Salut hade iakttagit spår efter björn, varg och vildsvin. Beträffande älg så hade inte Salut någon chans. Där ledde, från år till år, nämligen ”Erik vi’ gränsa” därför att han hade ett älghorn med fjorton taggar uppsatt på logväggen.

Alla i jaktlaget visste att försökte de bravera med något mer än Eriks älghorn så fortsatte han stoltsera med att han missade skottet på en 16-taggare. Detta på grund av att när han sköt 14-taggaren så missade skottet på en 16-taggaren som just passerade förbi honom. Men det satt också älghorn med tolv taggar på logväggen.

Det älghornet tillhörde älgen som Erik aldrig sköt. Erik var en överdängare till att locka älg. 12-taggaren uppfattade Eriks älglock som att det kom från en rival. Älgen jagade Erik, och eftersom Erik vek undan för älgen sprang 12-taggaren rakt i i logväggen.

På jaktmötet var också bröderna ”Hagel”, ”Krut”, ”Ladda” och ”Skjut”. De fyra bröderna jagade, sköt och spårade tillsammans. Om någon Edabo mötte en av bröderna i skogen, stod det klart att de andra tre bröderna alltid fanns strax i närheten.

”Nisse i Kröken” hade gjort sin egen specialare. Han hade försökt tillverka något som liknande ett älgtorn med trappsteg. Men trappstegen var i så dåligt skick att när Nisse klättrat upp och satt sig, vid sista älgpasset, rasade trappstegen. Och Nisse blev sittande där tills älglagets jakthund hittade honom och gav skall. Då kom jaktlaget till undsättning och Nisse fick hjälp att komma ner på backen.

”Oskar på skogen” var som vanligt inte sen med att bidra med sina jaktbravader från värmlandsskogen. Även om han alltid berättade samma historia lät det som om det hände dagen innan. Om historien var sann eller påhittad diskuterades aldrig efteråt.

Han berättade att han skjutit en fågel som satt i ett träd. Skottet missade fågeln men gick en mil upp i luften och tillbaka ner i trädet, passerade genom fågeln som föll död ner på backen. Skottet damp i backen. Tjugofem meter från trädet stod en ”stor” älg, som av skottets kraft även den föll död ner på backen.

En av de fyra bröderna sa alltid att han trodde det var fel på bössan eftersom skottet gick så långt upp i luften. Kommentar kom också från jaktledaren Salut: ”Vi får hoppas att det var lagligt och under älgjaktstiden som Oskar avlossade det fruktansvärda skottet.”.

Ny styrelse i DIS-Bergslagen 2026

Vid årsmötet, som hölls via Zoom den 8 mars, valdes en ny styrelse. Här kommer en kort presentation av ordförande, ledamöter och suppleanter. Det framgår också vad var och en har för roll i styrelsen. Tveka inte att kontakta någon i styrelsen om du har frågor, funderingar eller uppslag till aktiviteter i föreningen. Du når styrelsen via mailadresserna som framgår på sidan två i denna tidning.

Mårten Ebers, Sälen, är ordförande sedan två år tillbaka. Han är också ortsombud i Dalarna förutom Ludvikaområdet.

Har ett stort kontaktnät i DIS centralt och brinner för att utveckla vår förening.

Christer Majtorp, Tibro. Varit med i styrelsen i 7-8 år. Kunnig på kartor, DNA och släktforskning i allmänhet.

Ägnar mest tid åt gårdsforskning kring den gård där han bor med sin hustru just nu.

Christer är kartansvarig i vår förening.

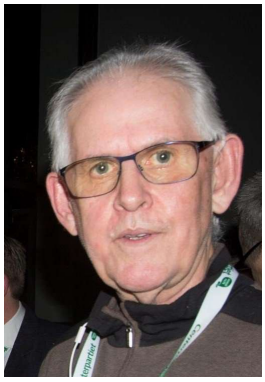

Bengt Salander, boende i Spanien, är med i styrelsen sedan flera år tillbaka. Han har varit vår kassör i ett antal år men har nu lämnat över det arbetet till Stig som finns på ”hemmaplan”.

Bengt är ansvarig för vår hemsida tillsammans med Kent Andersson men är också ansvarig för vår Facebook-sida.

Är i grunden värmlänning med stort intresse för släktforskning men också fotografering.

Britt-Louise Hoberg, Degerfors, är ny i styrelsen som ordinarie ledamot.

Har lämnat sin styrelseplats till förfogande.

Lars-Göran Nilsson, Västerås. Har varit medlem i styrelsen i många år, bl a i rollen som ordförande.

Lars-Göran är också ortsombud i Västerås.

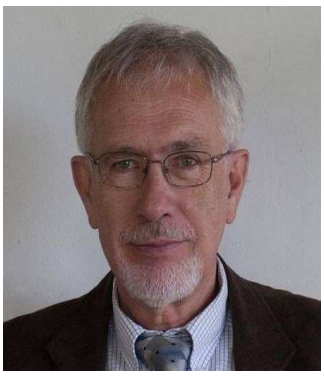

Jan Wallin, Örebro är medlem i styrelsen sedan många är tillbaka. Han är också fadder inom DIS och mycket kunnig i våra program.

Jan är en mycket duktig släktforskare och finns på plats i Örebro släktforskarklubbs lokaler ibland för att hjälpa till med våra program och andra släktforskarfrågor.

Peter Falck, Västerås, har varit med i styrelsen i två år och är från i år ordinarie ledamot. Har släktforskat i snart 20 år. ”Efter att ha tagit ett DNA test forskar jag nu på bredden för att kunna få in DNA-träffarna i släktträdet.”

Peter är Disbytombud men också webansvarig i vår förening.

Stig Berlin, är 67 år och bor i Eskilstuna. Han är ny som sup-pleant i styrelsen för DIS-Bergslagen från och med 2026. Han är vår nya kassör.

”Jag har varit pensionär i ett halvt år nu, känns bra efter att ha jobbat på Volvo Truck Center som mekaniker och tekniker. Jag har hållit på med släktforskning i ca 10 år, nästan hela tiden med Disgen. Gift och har 2 utflugna söner.”

Kent Andersson, Eskilstuna, där han bor sedan 1979. Började med släktforskning med Disgen 7 och Hem-PC. Forskar i Sörmland och även om Bjurholm.

Är sedan något år DIS-fadder och är ansvarig för hemsidan tillsammans med Bengt Salander. Har varit med i styrelsen sedan ett antal år tillbaka.

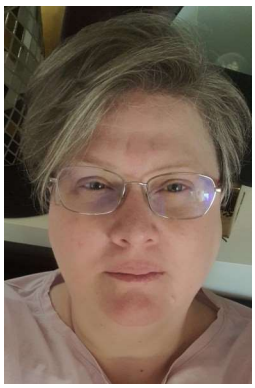

Ewa Hallberg, Örebro, är 53 år och sitter som suppleant i DIS-Bergslagens styrelse men är invald till sekreterare, redaktör för Disponibelt och utbildningssamordnare.

”Jag har släktforskat i ca 15 år. Har inga speciella kunskaper utan kan lite om mycket inom många områden men även inom släktforskning. ”

Vi har fler viktiga funktionärer inom DIS-Bergslagen. Du hittar vilka de är på sidan 2 i denna tidning. Tveka inte att ta kontakt med dom om du har några funderingar.

Du kanske också vill engagera dig i vår förening? Vi vill gärna ha fler ortsombud som kan vara med och arbeta i föreningen. Hör av dig till styrelsen för att få veta mer vad det innebär.

Mejla till styrelsen@dis-bergslagen.se eller ordforande@dis-bergslagen.se.

Kom ihåg att följa föreningen på vår hemsida **www.dis-bergslagen.se** för att få veta vad som är på gång. Där hittar du också våra stadgar, styrelsens sammansättning och annat matnyttigt.

Glöm inte heller att kolla in och gilla/följa vår Facebook-grupp DIS-Bergslagen på https://www.facebook.com/profile.php?id=61565096850158.

Vad har hänt sedan sist?

Ett axplock av aktiviteter där DIS-Bergslagen medverkat

På medlemsmötet i Västerås den 28 oktober fick vi besök av Jenny Gunnarsson Payne, etnolog samt projektledare, och Martin Englund, historiker med inriktning på muntlig historia, från forskningsprojektet ”Min släktresa” som vi skrev om i Disponibelt 2025.1.

Rubriken för deras föredrag var ”Oväntade genealogier? Släktforskning, identitet, minne och släktskap i Sverige.”

Föredraget var mycket intressant och välbesökt. Forskningsresultatet är inte klart men vi kommer att få veta mer om allt spännande de kommit fram till så småningom.

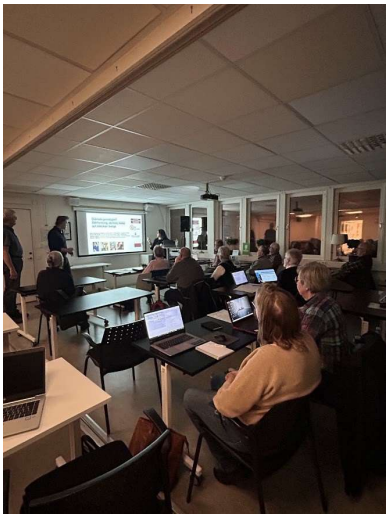

Den 24 november besökte tre representanter för DIS-Bergslagen Västanfors Släktforskarförening på Sveasalongen. Vi presenterade vår förening och några av våra verktyg för ett 20-tal intresserade. Medverkade gjorde Kerstin Lindén, nytt ortsombud i Ludvika, Håkan Johansson och Christina Norberg från styrelsen. Med på bilden är Anders Wossmar, ordförande i Västanfors släktforskarförening.

På januari månads medlemsträff i Västerås besökte Eva Johansson oss. Hon berättade om fastighetsforskning, ett ämne hon är mycket kunnig kring. Vi hoppas kunna få ta del av ännu mer av Evas kunskaper kring detta ämne framöver. Håll utkik i kalendariet!

På Släktforskardagarna i Västerås såldes hennes nyskrivna bok ”Forska om fastigheter” slut. Är du intresserad av att köpa boken hittar du den bl a på Släktforskarförbundets hemsida, Böcker . Där hittar du även andra böcker och publikationer som kan vara av intresse.

Rabattkod på Rötter för DIS-Bergslagens medlemmar:

PGRX26

Rabattkoden gäller en gång per person och är giltig till den 31/12 2026.

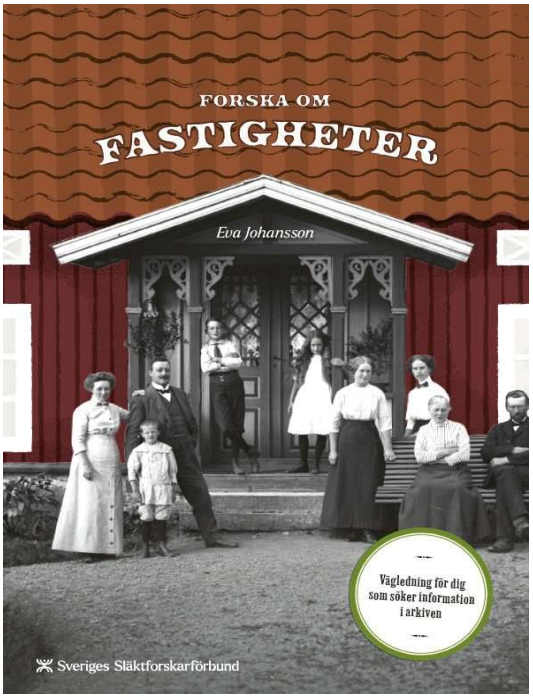

Den 5 mars var DIS-Bergslagens medlemmar inbjudna till Folkan i Surahammar för att lyssna på Peter Niwong som föreläste under rubriken ”Släktforska med DNA—hur genetiken kan öppna dörrar i din släkthistoria”. Inbjudan kom från Surahammars Hembygdsförening i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan och Surahammars kommun.

På mars månadsmöte för våra medlemmar i Västerås kom Hans Silfverberg och berättade under rubriken ”Eld i staden”. Vi fick lära oss om olika stora bränder som förstört hela städer men också om vad man hade för regler för fastighetsägare för att undvika bränder och kunna hjälpa till att släcka elden om den kommit lös.

Ett uppskattat föredrag och ett trevligt möte för oss som var på plats.

Finnskogarna -

kultur och historia

Sverige och Finland delar en lång gemensam historia. Under närmare 700 år var Finland en del av svenska riket, men behöll sitt språk och sina kulturella seder och bruk. En särskild del av den svensk-finska historien är den finska bosättningen i det mellansvenska barrskogsbältet, vilket kom att få stor betydelse för områdets kulturutveckling.

Det var under 1500-talet som Gustav Vasa började driva en aktiv koloniseringspolitik för att befolka obebyggda skogsområden. Skattefrihet utlovades i sex år för dem som tog upp nya hemman i ödemarkerna och många nybyggare lockades från Savolax och Tavastland i den finska delen av riket. Krig, missväxt och farsoter bidrog till att många finnar accepterade villkoren för att flytta till Sverige. Från omkring 1570 till 1660 flyttade tusentals finska bönder till avlägsna skogsbygder, framförallt i Värmland och Dalarna, men även i närliggande landskap. Områdena kom att kallas ”finnskogar” eller ”finnmarker” och den nya befolkningen ”skogsfinnar”.

Grunden för skogsfinnarnas bosättningar var en effektiv svedjebruksmetod. Områdena där de slog sig ner utgjordes av orörda barrskogar som lämpade sig väl för tekniken. Skogen fälldes, torkades och brändes, varpå skogsråg såddes direkt i askan. Odlingsmetoden innebar att områden som tidigare inte kunnat brukas blev odlingsbara och gav god avkastning.

Fisket var också viktigt för skogsfinnarnas försörjning och de tidigaste bosättningarna låg nära sjöar. Fisken fångades oftast i nät eller not, men skogsfinnarna nyttjade även katsa, en fångsanordning av spjälor.

En katsa för att fånga fisk. Bild:Wikipedia

Dessutom var skogsfinnarna duktiga jägare, men storviltsjakten var hårt reglerad och viltkött hörde inte till vardagsmaten. Av den skogsfinska matkulturen är det motti (nävgröt) som blivit mest känd och bevarats in i vår tid. Motti är torr och hård gröt av skrädmjöl, som äts med händerna genom att den kramas eller rullas till lämpliga munsbitar.

Samarbete var nödvändigt för att klara det hårda skogslivets utmaningar och finngårdarna organiserade sig i byalag med gemensamma kvarnar, kyrkor och marknadsplatser. Det bidrog till att mycket av den gamla livsstilen från hemtrakterna bevarades inom gruppen och fördes vidare till nya generationer. Ett exempel är finnskogskulturens byggnadstradition.

Bostadshusen utgjordes av så kallade rökstugor som värmdes upp av en murad stenugn utan skorsten. Röken gick istället ut genom en rökkanal av trä genom taket. Till de vanliga byggnaderna hörde även rökbastun, som byggdes på samma sätt, och rian, som användes till att torka svedjeråg.

Bilder från Spannbyn i södra Dalarna.

Foto: Christina Norberg

Skogsfinnarna var kända för sin slöjd. Framför allt tillverkades bruksföremål av trä. Svedjebruket gynnade framväxten av björk, vilket bidrog till ett väl utvecklat hantverk av björknäver. Av nävern flätades korgar, kontar, liefodral, knivslidor, förvaringskärl och skor.

En annan specialitet var vinkelböjda spånadsfästen, som fungerade som hjälpmedel när man spann tråd på slända. Så kallade svepskrin, som tillverkades genom att ett stycka träspån sveptes ihop runt en rundad träbotten, utfördes med stor hantverksskicklighet. Den så kallade ”finnplogen”, en gaffelplog av trä med metallbeslag, fick spridning och blev ett vanligt red-skap vid potatisodling även i omgivande bygder.

Bild: Digitalt Museum

Många sägner och myter uppstod om det strävsamma finska folket i skogarna. En vanlig föreställning var att skogsfinnarna utövade trollkonster och hade särskilda förmågor att styra naturen. De ansågs kunna fästa sjukdom på både människor och boskap och kunde driva björnar till att attackera sina fienders gårdar.

Men de var också läkekunniga och hade tillgång till magiska riter som gav skydd mot ont. Dessutom hade de en osedvanlig förmåga att hitta i skogarna och söka upp särskilt värdefulla marker. Många berättelser vittnar om att finnar upptäckt rika malmfyndigheter.

Till en början väckte skogsfinnarnas arbete beundran, men med tiden började missnöje växa fram. Bönderna klagade över att de fick fina fäbodskogar brända och den växande bruksnäringen drev på. Skogsfinnarna tvingades flytta allt längre inåt landet. För att klara försörjningen började de bedriva myrodling och hålla boskap i allt större omfattning. Vissa sadlade om och tog anställning inom bruksnäringen. Speciellt i Bergslagen arbetade skogsfinnarna i brukshanteringen som smeder eller bergsmän.

Under 1880-talet gjorde konkurrensen från järnbruken och skogsindustrin att den skogsfinska livsstilen sattes under press. Återkommande nödår slog hårt mot finnhemmanen och många utvandrade till Amerika. Utflyttningen från finnbygderna fortsatte sedan i allt högre takt på 1900-talet och finnskogskulturen trängdes undan. Språket, finska med Savolax-dialekt, bevarades på vissa platser till 1900-talets andra hälft, men dog sedan ut.

I modern tid har finnskogarna uppmärksammats för sin unika historia. Runt om i skogsmarkerna och närliggande områden finns både materiella och immateriella lämningar som bär vittnesbörd om den kultur som präglat platsen under flera hundra år. Bevarade finn-gårdar med rökstugor, bastur och rior berättar om hur livet en gång så ut och finska släktnamn, ofta med än-delsen -inen vittnar om ett skogsfinskt arv i befolk-ningen. Finskklingande ortsnamn och benämningar på myrar tjärnar och åsar finns också kvar.

Finnskogarna är idag ett av de finaste exemplen på Sveriges och Finlands gemensamma förflutna.

Nittberget 1923

Bild. Digitalt museum

Den skogsfinska minoriteten har tagit fram en egen flagga. Färgen och formen ska spegla den skogsfinska traditionen där grön beskriver skogens betydelse för skogsfinnarnas svedjebrukskultur, gult står för svedjerågen och rött för eld och det heliga trädet rönn – svart symboliserar sotet efter svedjandet och rökstugornas sotiga väggar.

Ni är alla hjärtligt välkomna till DIS-Bergslagen!

Gå gärna in på vår hemsida www.dis-bergslagen.se eller på vår Facebook-sida för att se vad som händer i vår förening.

Flyttar du eller byter mailadress kan du enkelt ändra detta genom att gå in på DIS hemsida, www.dis.se/sjalvservice-medlemmar. Vill du hellre maila kansliet, skicka ett mail till dis@dis.se. Du kan också ringa kansliet på telefon 013-14 90 43.